

УДК 81'27:27-247.«18/19»

Дзюбишина-Мельник Н. Я.

СЛОВОВЖИВАННЯ У САКРАЛЬНОМУ ТЕКСТІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ АКТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У КОНФЕСІЙНОМУ СТИЛІ ВІД 60-х рр. ХІХ ст. ДО ПОЧАТКУ ХХ ст.

Статтю присвячено вивченню практики слововживання у трьох українських текстах Євангелії другої половини ХІХ - початку ХХ ст. Виявлено активні процеси стильово-нормативного плану на рівні конфесійно маркованої та конфесійно немаркованої лексики. З'ясовано зв'язок цих процесів із лексикографічними джерелами та сучасними перекладами.

Не інакше як втішним можна вважати той факт, що конфесійний стиль дедалі частіше потрапляє в поле наукових інтересів лінгвістів. Аспекти його вивчення стають щодаля різноманітнішими, а проблеми досліджень глибшають. Від дослідження історії стилю, у тому числі питань перекладу (О. Горбач, В. Німчук, Н. Рибак, О. Федорук, О. Кеба, В. Статєєва, Т. Мороз, Г. Арполенко та ін.), сучасні науковці¹ переходять до з'ясування сутнісних особливостей стилю, його норм, ролі в розвитку й функціонуванні нової української літературної мови (В. Німчук, Г. Бурдіна, В. Задорожний, Т. Мороз, Н. Дзю-

бишина-Мельник). З'являються роботи, автори яких зосередженні на виявленні особливостей слововживання (у тому числі художньо-образного) у різних жанрах конфесійних текстів (Н. Гуйванюк, Л. Ткач, С. Богдан, І. Павлова, С. Лук'янчук, Т. Мороз). Особливе зацікавлення викликають різні семантичні групи лексики конфесійного стилю, зокрема термінологічного характеру (Н. Пуряєва, Н. Бабич, С. Бібла, Л. Струганець, С. Богдан, М. Скаб, А. Ковтун, Л. Вороновська, Ю. Осінчук та ін.). Можна помітити, що об'єктом дослідження була і залишається переважно лексика, хоча вже з'являються

¹ Ми свідомо обмежуємося оглядом літератури останніх десятиліть, щоб наголосити на зростанні інтересу до одного з найменш вивчених стилів сучасної української літературної мови.

окремі роботи, що зосереджені на вивченні явищ синтаксичного рівня (А. Галас), фразеології (М. Демський, Л. Ткач, Т. Мороз). Росте зацікавлення до проблеми ролі особистості у становленні й розвитку конфесійного стилю, особливо П. Морачевського, П. Куліша, І. Пулюя, І. Огієнка (Н. Слободянюк, В. Статєєва, Л. Мацько, Т. Мороз, М. Білоус та ін.).

Варто наголосити, що об'єктом наукових розвідок стають переважно друквані тексти релігійного змісту, тим часом рукописні, наприклад В. Александрова, Лесі Українки, М. Лободовського та ін., ще чекають своїх дослідників. А проте серед них є такі, що відіграли помітну роль у становленні конфесійного стилю. Йдеться про переклад Євангелії, зроблений П. Морачевським (1861 р.), оскільки саме цей текст після певного редагування (1906 р.) було з дозволу російського Синоду видано протягом 1906-1911 рр. і визнано канонічним. Між іншим, Євангелію від Матвія ще 1906 р. читав на Великдень у кам'янець-подільському соборі єпископ Парфеній (Памфіл Левицький), який керував справою видання Євангелії у Москві. Перекладацький доробок П. Морачевського значно більший, проте інші складові Святого Письма досі лишаються в рукописах [12, 233], і це при тому, що вони засвідчують високий професійний рівень перекладача.

Обираючи тему досліджень, ми зважили на те, що, попри сучасний підвищений інтерес до конфесійної лексики, увагою обійдено динаміку формування конфесійного стилю як цілісної системи, структурованої за принципом поля, зокрема на лексичному рівні. Ця обставина й зумовила актуальність дослідження. Вважаємо, що динамічні процеси може бути об'єктивовано на підставі порівняння слововживання головного для християнства сакрального тексту - Євангелії - у різних перекладах чи редакціях, зроблених у такий важливий період розвитку нової літературної мови, яким є друга половина XIX - поч. XX ст. Цими текстами є: рукописний переклад «Євангелії», зроблений П. Морачевським 1860 р., друкований «Новий завіт» 1871 р. у перекладі П. Куліша й І. Пулюя та редактований текст П. Морачевського, про який ішлося вище. Слововживання у названих текстах і стало об'єктом наших наукових спостережень.

Мета даної розвідки полягає в дослідженні активних процесів, що відбувалися в конфесійному стилі зазначеного періоду. Активні процеси у стилі - це прояв особливостей його функціонування й розвитку як однієї з іпостасей літературної мови. Якщо ідеться про період становлення стандартної мови (читай: літературної) в усій її повноті (тобто формування різних стилів), то ці процеси так чи інакше будуть пов'язані з формуванням не лише стильових, але

й загальнолітературних норм. Проте в даній роботі ми обмежимося вивченням динаміки нормативно-стильового плану, наскільки її можна було помітити без суцільного розписування трьох текстів, а лише на підставі зіставлення вибірково одібраної лексики. Тому ми свідомі деяких похибок у визначенні місця цієї лексики за критерієм участі в активних процесах. Разом з тим ми сподіваємося, що ці похибки істотно не вплинуть на результати дослідження.

Таким чином, поняття стильової норми для нас засадничо важливе. Під стильовою нормою розуміємо сукупність тих мовних засобів та правил їх уживання (зазвичай вони імпліцитні для мовця), які виокремлюють даний стиль з-поміж інших. Варто наголосити, що проблему стильових норм досі фактично не розроблено. Здебільше про неї згадують, коли йдеться про якийсь конкретний стиль (Л. Ставицька, Р. Бродська, М. Мірченко), тоді її трактують як аксіоматично дану сутність. Навіть у розробках суто теоретичного плану поняття стильової норми або взагалі не виокремлюють (Г. Яворська), або сплутують із явищами стилістичного плану (Л. Струганець), хоча про потребу розрізняти стильове та стилістичне писалося давно (С. Я. Єрмоленко).

Стильові норми, на відміну від загальнолітературних, забезпечують не просто взаєморозуміння мовців, а взаєморозуміння у спілкуванні саме у певній сфері, відповідно до теми й мети спілкування, що в сукупності й творять дискурс даного стилю. Темою спілкування у конфесійному стилі є всі можливі сторони буття людини як одухотвореної істоти, спонуканої щораз звіряться з вимогами, які висуває Бог до тих, кого створив за своєю подобою. Відповідно: мета спілкування скерована на порозуміння з Богом. Вона тим досяжніша, чим глибше входить у Людину Слово Боже, втілене для кожного народу в його рідній мові. Слово Боже має свої маркери - своєрідні опізнавальні знаки, через які вірянин може ідентифікувати сутнісне у Слові Божому. У лінгвістичних термінах це має назву *конфесійно марковані засоби*. Зрозуміло, що вони охоплюють усі рівні мови, проте лексичні чи не найголовніші, адже слова безпосередньо іменують значущі для спілкування з Богом поняття або допомагають відповідним чином налаштувати людину на сприймання Божого Слова. Відповідно до такого розуміння розрізняємо два типи стильово маркованих лексем:

Тип А - це лексика, семантика якої пов'язана з означенням понять християнської віри, як-от: *Бог, янгол, постити, завіт, викуплення, Учитель, вино, Отець*.

Тип Б - це лексика, що лише стильово пов'язана з конфесійним стилем, семантика ж її не відображає релігійних понять, наприклад:

небеса, лоно, странник, овощ, благодатний, уста, різдво, скорбіти¹.

Обидва типи маркованої лексики творять ядро стилю [3, 15] і відіграють визначальну роль у його функціонуванні як осібногo явища літературної мови.

Беручи до уваги саме цей факт, ми й обрали конфесійно марковану лексику предметом свого дослідження. Разом з тим у поле нашого зору потрапила й конфесійно немаркована лексика, вживана в текстах «Євангелії», проте лише та, що є синонімічною до конфесійно маркованої, оскільки вона, як свідчать матеріали, тісно пов'язана з процесами, що відбуваються в ядрі стилю.

Така лексика посідає місце частотної (або наближеної до ядра) периферії, беручи участь у структурно-системній організації стилю.

У доборі конфесійно маркованої лексики різними перекладачами / редакторами «Євангелії» спостерігаються певні закономірності, що дає підстави говорити про активні процеси нормативно-стильового плану. Зокрема, зіставляючи три тексти, можна помітити тяглість традицій слововживання. Тяглість традицій полягає у збіжності залучення конфесійно маркованої лексики у рукописі П. Морачевського (далі: тексти Морачевського), у «Новому завіті» 1871 р., перекладеному П. Кулішем та І. Пулюєм (далі: текст Куліша - Пулюя) та редактованому виданні перекладу П. Морачевського (далі: редактований текст Морачевського).

Розрізняємо абсолютну лексичну збіжність, коли те саме слово або його фонетико-морфологічний варіант трапляється у різних текстах, як-от: *угоден, сподобились* - в обох варіантах тексту Морачевського, *виноградар(ь), змилосердився(сь), благовістити* - в усіх трьох текстах «Євангелії» тощо. Крім абсолютної збіжності можливі збіжності часткові, коли в тому самому тексті чи його варіантах, створених різними перекладачами / редакторами, залучено конфесійно марковані синоніми, наприклад: *искушати* (текст Морачевського) і *спокушати* (два інші тексти), *пастир* і *пастух* (в усіх текстах), *Учитель* і *Наставник* (текст Куліша - Пулюя). Такого типу синоніми називаємо *стильово гомогенними*. Синонімічні ряди, членами яких є як конфесійно марковані, так і конфесійно немарковані слова, називаємо *стильово гетерогенними*, наприклад: *звізди* (обидва варіанти тексту Морачевського) і *зорі* (текст Куліша - Пулюя), *пища* (текст Морачевського) і *харч* (редагований Морачевський), *їжа* (текст Куліша - Пулюя) тощо. За типом тяглості традиції вживання лексики розрізняємо перший та другий ступені тяглості.

Перший ступінь тяглості - це наступність уживаності конфесійно маркованої лексики від тексту Морачевського до тексту Куліша - Пулюя або від тексту Морачевського до редактованого тексту Морачевського. Отже, йдеться про тяглість традиції від рукопису до одного з двох друкованих текстів пізнішого часу. Обмежимося розглядом випадків абсолютної збіжності слів. Так, у тексті Морачевського та редактованому варіанті цього тексту вжито дієслово *помазав* (Лк. 4.18). Підтвердження того, що це слово конфесійно марковане, знаходимо у «Малоруско-німецькому словарі» Є. Желехівського та С. Недільського [6] (далі: Словник Желехівського - Недільського), де подано німецький відповідник *salben*. Окремо виділяє це значення й «Словарь української мови» Б. Грінченка [2] (далі: Словник Грінченка): 2. *Помазывать, помазать миром*. Слово *помазати* виявилось настільки стильово перспективним, що саме його залучають і сучасні перекладачі Біблії І. Огієнко та І. Хоменко. Натомість П. Куліш та І. Пулюй вдалися до слова *намастити*, в семантиці якого немає нічого специфічно релігійного (жоден словник не виділяє в ньому релігійного значення). Слово *помазати* являє собою конфесійно марковану лексику типу А. Тяглість традиції першого ступеня майже не представлено такого типу лексики. Що ж до лексики типу Б, то можна навести чимало прикладів тяглості такої традиції. Наведемо приклади цього типу лексики у тексті Морачевського та редактованому виданні, порівнявши з відповідниками в інших перекладах:

Євангелія	Текст Морачевського та редактований Морачевським	Текст Куліша - Пулюя	Текст І. Огієнка	Текст І. Хоменка
Ів. 9.7	зрячий	видющий	видющий	зрячий
Мтв. 2.2	звізду	зорю	зорю	зорю
Мтв. 6.11	насушний	шоденний	шоденний	шоденний
Мтв. 20.23	лукавство	підступ	підступ	лукавство
Мтв. 24.22	тварь	тіло	тіло	тіло
Ів. 6.35	жизні	життя	життя	життя
Лк. 3.4	вопіюшого	покликуючого	того, хто кличе	вопіюшого

Прокоментуємо окремі місця таблиці:

1. Слово *звізда*, як і *зоря*, прийшло з праслов'янської мови [5, 250]. З кінця XVII ст. друге слово почало активно витісняти перше [9,

¹ Лексика типу Б - це слова старослов'янського (церковнослов'янського) походження у вузькому розумінні слова. Вони мають слов'янський ґрунт творення, як-от наведені вище, а також у широкому розумінні слова, якщо старослов'янську (церковнослов'янську) розуміти як джерело запозичень з неслов'янських мов. Тоді до цієї категорії слів потрапляють і грецизми, і гебраїзми, і латинізми, як-от: *ад, осанна, алтар* тощо. (Про стилістичні забарвлення в лексиці у даній роботі не йдеться.)

21], а проте саме перший варіант зберігає свою конфесійну маркованість, вживаючись у колядках, літургіях [1, 232]. Сильово воно омонімічне з тим, що марковане художнім стилем і трапляється від І. Котляревського до сучасних поетів та прозаїків.

2. Слово *випити*, часте у формі активного дієприкметника, Куліш - Пулюй заступають дієсловом *покликувати*. Зафіксоване і Словником Желехівського - Недільського, і Словником Грінченка лише зі світським значенням, воно цілком придатне було б і для сучасних перекладів.
3. Хоча в таблиці наведено слово *жизнь*, у редактованому тексті П. Морачевського трапляється також *життя* (Мтв. 7.14; Лк. 1.75 тощо). Таке дублетне вживання, як слушно зауважує В. Німчук, лише архаїзує мову сакрального тексту [14, 23].

Тяглість традиції першого ступеня у тексті Куліша - Пулюя трапляється помітно рідше, ніж у редактованому тексті Морачевського. І то не дивно, адже видавці рукопису П. Морачевського, попри редакційне втручання в текст, прагнули зберегти особливості авторського перекладу. Тим часом збіжності у рукописі Морачевського та друкованому тексті Куліша - Пулюя свідчать про об'єктивну чинність норми конфесійного стилю, хоча й на рівні тенденції, оскільки, найвірогідніше, П. Куліш та І. Пулюй не були знайомі з рукописом П. Морачевського, принаймні нам не відомі такі факти. Унаочнимо це в таблиці:

Євангелія	Текст Морачевського і текст Куліша - Пулюя	Редагований текст Морачевського	Текст І. Огієнка	Текст І. Хоменка
Мтв. 13.41	беззаконство / беззаконне	неправду	беззаконня	беззаконня
Лк. 7.50	з миром	з упокоєм	з миром	в мирі
Ів. 15.13	друзів	друзі	друзів	друзів
Ів. 16.33	побідив	переміг	переміг	подолав
Мтв. 26.19	приготували	спорядили	готувати	приготували
Мтв. 26.68	проречі	відгадай	сказали	промовляли

Прокоментуємо деякі місця таблиці.

1. Лексему *беззаконство / беззаконне* утворено від слова *закон* зі значенням «правила віри» [5, 227]. Обидва варіанти зафіксовано у Словнику Желехівського - Недільського та Словнику Грінченка (відповідно до східноукраїнської традиції: *беззаконня*). Кулішево-Пулюєвий варіант, як бачимо, виявився прийнятним і для сучасних перекладів.

2. Слово *мир* у значенні «спокій» було й залишилося актуальним для ядра стилю разом із його гетерогенним синонімом *у/впокій* - елементом частотної (наближеної до ядра) периферії.
3. Українізовані варіанти старослов'янizmів (церковнослов'янizmів) *приготували, спорядили* по-різному відображено у словниках: перше з них фіксує лише Словник Желехівського - Недільського. Друге слово знаходимо в обох словниках. Для сучасних перекладів актуальним виявилось дієслово *приготувати*.
4. Приклади вживання дієслова *(про)ректи* ілюструють таке важливе явище (ще нечасте у всіх трьох варіантах «Євангелія»), як залежність вибору слова - члена синонімічного ряду - від семантичної дистрибуції, інакше - від смислу слова, з яким воно поєднується.

П. Морачевський вживає це слово переважно тоді, коли йдеться про самого Ісуса, тобто текстуально прив'язано, але в іронічній тональності з боку ворогів Ісуса. Напр., у сцені розправи над ним (Мтв. 26.68; Лк. 22.64). Натомість Куліш - Пулюй надають цьому слову ще й урочистого забарвлення. Напр.: «*рече до розслабленого*» (Мтв. 2.5; 2.10), «*рече до них*» (там само 2.8), «*рече чоловікові*» (там само 3.5). Саме це слово вживають і щодо інших культово шанованих осіб, напр.: «*Ірече Марія*» (Лк. 1.46). Більше того, перекладачі вводять ще один старослов'янizm (церковнослов'янizm) - *глаголати / глаголити*. Зазвичай його вкладають в уста Ісуса: «*тобі глаголю*» (Мрк. 5.41), «*глаголю-бо вам*» (Лк. 4.6) або дублетно до *ректи* («*Почав же глаголити до них*» [Ісус] (Лк. 4.21), коли йдеться про вищі сили загалом: «*І справдилось писання, що глаголе*» (Лк. 15.28). Поряд із цими конфесійно маркованими словами в усіх трьох текстах вживано нейтральну синонімічну лексику: *с/в/казати, говорити, (про)мовити* та їхні дієприслівникові форми (дієслово *відгадати* - оказіональний синонім - не розглядаємо).

На жаль, сучасні перекладачі не підтримали такого вживання членів цього стильово гетерогенного ряду синонімів, зорієнтувавшись переважно на нейтральну лексику. А проте і в Словнику Желехівського - Недільського, і в Словнику Грінченка є слово *ректи*, а *глаголати / глаголити* фіксує Словник Грінченка, цитуючи Т. Шевченка з іронічним забарвленням цього слова. Це ж дієслово фіксує й Український стилістичний словник 1924 р. І. Огієнка [10], підкреслюючи давність його походження, причому з наголосом на передостанньому складі.

Уже тяглість традиції першого ступеня свідчить про такий активний процес у конфесійному стилі того часу, як зміцнення ядра стилю. Цей процес ще очевидніший, коли спостерігаємо тяглість традиції вживання конфесійної лексики

другого ступеня. Таку тяглість забезпечують два чинники: екстралінгвістичний та інтралінгвістичний.

Екстралінгвістичний чинник зумовлює потребу вербалізувати значущі для християнської віри поняття. Наприклад, *хрест*, *хреститися* (у П. Морачевського відповідно до іншої мотивації творення слова *хреститися*), *писання* (у тексті Куліша - Пулюя відповідно до галицької традиції *писанне*), *престол*, *Бог*, (*новий*) *завіт*, *вінець праведний*, *благовістити*, *рай*, *милосердний*, *миротворці*, *пророк*, *проповідь*, *кадити*, *Євангеліє/я* (у тексті Морачевського та його редакції трапляються обидва варіанти, проте в тексті Куліша - Пулюя послідовно вжито лише українізований варіант - іменник жіночого роду). Аналогічно щодо слова *ангел*: П. Морачевський подає уснорозмовний варіант *янголь* (Мтв. 1.20; Мрк. 8.38; Лк. 1.11 тощо), натомість у редактованому його тексті та у П. Куліша - Пулюя фігурує слово *ангел*.

Щодо лексикографічного опрацювання слів *Євангелія* та *ангел* маємо ще більшу варіантність. Порівняймо:

Словник Желехівського - Недільського	Словник Грінченка
Євангеліє	Євангеліє і Євангелія
Ангел	Ангел, ангол, янгол(ь)

До речі, варіантність обох слів зберігають навіть сучасні нормативні словники (див., наприклад, Український орфографічний словник [13]).

Крім цих лексем, словники Желехівського - Недільського та Грінченка фіксують й інші наведені вище слова, причому безваріантно. Відзначимо лишень, що варіант *хрестити(ся)* не зафіксовано жодним словником. Прикметно: у Словнику Грінченка форма *прорік* - основна, а *пророк* подано з відсиланням до *прорік*. Натомість у Словнику Желехівського - Недільського *прорік* подано з відсиланням до *пророчество*. Жодний словник ні того часу, ні сучасні (йдеться про перекладні й тлумачні) не фіксує особливого значення слів, що актуальне лише для конфесійного стилю, як-от: *виноград*, *ріг*, *дорога*, *ученик*, *раб*, *хліб*, *вино* тощо. Це семантико-стильові омоніми до загальноживаних слів зі світським значенням.

Серед слів другого ступеня тяглості чимало праслов'янського і навіть давнішого походження, як-от: *жертва*, *пекло*, *гріх*, *грішити*, (*у*)*вірувати*, *молитва*, *піст*, *постити*, *душа* тощо. На це вказував ще І. Огієнко [7, 86], а згодом [11, 35]. Звичайно, за часів поганства такі слова означували актуальні для нього поняття, проте в Біблії вони наповнилися іншим змістом.

Інтралінгвістичний чинник зумовив тяглість уживання тих слів, що з конфесійним стилем пов'язані головно функціонально, інакше - стильовим значенням відповідно до сфери вживання, як-от: *пустиня*, *темниця*, *тайна*, *наслідник*, *зависть*. Уже Словник Желехівського - Недільського фіксує нейтральні відповідники: *пустель* (і паралельно подано *пустиня*)¹, *зздриці* (і паралельно - *зависть*), *в'язниця* (і паралельно - *темниця*), *учень* (і паралельно - *ученик*), *таємниця* (і паралельно - *тайна*), у словнику фігурують спільнокореневі *спадок*, *спадкоємець*, *спадщина* і *наслідник*, *наслідє*². Перевагу наведеним вище позірним русизмам [4, 17] надано не випадково: тим самим збережено глибшу тяглість не лише зі старослов'янською (церковнослов'янською), але й із староукраїнською мовою. Пор.: «Лексичні засоби української мови, використані П. Кулішем та І. Пулюєм у перекладі біблійних книг, мають глибшу вкоріненість у культурно-писемній традиції української мови» [8, 195]. Безперечно, розглядувана лексика виявилася міцною ланкою у подальшому розвитку літературної мови загалом і конфесійного стилю зокрема. Так, перекладачі Біблії пізнішого часу І. Огієнко та І. Хоменко через вибір синоніма позиціонують свої стильові настанови. Пор. відповідно: *таємниці* і *тайни* (Лк. 8.10.); до *в'язниці* і в *темницю* (Мтв. 5.25). Також: Новий *заповіт* (результат контамінації форм *завіт* та *заповідь* - 5, 236; отже, слово *заповіт* пізнішого утворення, ніж *завіт*, і осмислюється як власне українське) і Новий *завіт*. Хоча і у Словнику Желехівського - Недільського і у Словнику Грінченка є реєстрові слова *заповіт* і *завіт*, проте релігійне значення «спілка Людини з Богом» жоден словник не відображає.

Підсумовуючи, скажемо:

1. У досліджуваній період відбувається зміцнення ядра конфесійного стилю за рахунок тяглості традицій першого та другого ступенів (на основі стильово гомогенних синонімів), тобто окреслюється стильово нормативна конфесійна лексика нової української літературної мови. Прикметно, що старослов'янський (церковнослов'янський) компонент ядра, численніше засвідчений у рукопису Пилипа Морачевського та його друкованої редакції, мало підтриманий сучасними перекладачами Святого Письма - І. Огієнком та І. Хоменком. Натомість практика слововживання П. Куліша та І. Пулюя, орієнтована на внутрішньомовні ресурси як у ядрі, так і близькій до ядра периферії, виявилася перспективнішою за мовну практику

¹ У Словнику Грінченка є синоніми *пустеля* і *пустиня*.

² У Словнику Грінченка відповідно *насліддя* (але немає *наслідник*), *спадщина*, *спадок* (але немає *спадкоємець*).

самого П. Морачевського та його редакторів для подальшого розвитку конфесійного стилю, що знайшло відображення у перекладах І. Огієнка та І. Хоменка.

2. Активним процесом цього періоду можна також вважати структурування стилю завдяки так званим стильово гетерогенним синонімам, що забезпечують зв'язок ядра стилю з близькою до нього периферією.
3. Важливо, що усталення норм стилю відбулося в контексті лінгвістичного осмислення літературної мови, про це свідчить фіксація значної частини конфесійної лексики у словниках того часу, головню - у Словнику Є. Желхівського та С. Недільського.

Активні процеси нормативно-стильового плану на лексичному рівні не обмежуються названими, зокрема відбувається звуження / розширення ядра стилю з доміантою останнього процесу, творення нових стильово гомогенних та стильово гетерогенних синонімів тощо. Проте обсяг статті не дозволяє нам спинитися на цих явищах. Вони стануть предметом наступних досліджень.

1. *Великий молитовник*. - К., 1992.
2. *Грінченко Б.* Словарь української мови: У 4 т. - К., 1907-1909.
3. *Дзюбишина-Мельник Н. Я.* Вплив стилю масово-політичної інформації на художній (синтаксичний рівень) // *Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови*. - К., 1990. - С. 12-88.
4. *Дзюбишина-Мельник Н. Я.* Позірні русизми XX століття // *Наукові записки НаУКМА*. Т. 22, ч. 1: Гуманітарні науки. - К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. - С. 16-22.
5. *Етимологічний словник української мови: В 7 т.* - К., 1985. - Т. 2.
6. *Желхівський Є., Недільський С.* Малоруско-німецький словар: У 2 т. - Л., 1882-1886.
7. *Митрополит Іларіон.* Дохристиянські вірування українців. - К., 1992.

Список скорочень:

Мтв. - Євангеліє від Матвія
 Мрк. - Євангеліє від Марка
 Лк. - Євангеліє від Луки
 Ів. - Євангеліє від Івана

Джерела дослідження:

Святе Євангеліє Господа нашого Ісуса Христа по Євангелістам: Матвію, Марку, Луці і Івану на малоросійським язїці. Переложив Пилип Морачевський. - Ніжин, 1860.

Святе Євангеліє. - Москва, 1906-1911. - К., 2007.

Святе письмо Нового завіту. Мовою русько-українською. Переклали вкупі П. Куліш и др. И. Пулюй. - Відень, 1871. - Берлін, 1929.

Біблія бо Книги Святого письма Старого і Нового заповіту із мови давньоєврейської та грецької на українську наново перекладена / [Пер. І. Огієнком]. - Б/м, 1991.

Святе письмо Старого і Нового завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, арабськими та грецькими текстами / [І. Хоменка]. - Б/м, 1990.

8. *Мороз Т.* Лексика перекладів Святого Письма у контексті розвитку української літературної мови в др. пол. XIX - на поч. XX ст.: Дис. ... канд філол. наук. - Чернівці, 2007.
9. *Німчук В.* Давньоруська спадщина в лексичі української мови. - К., 1992.
10. *Огієнко І.* Український стилістичний словник. - Л., 1924.
11. *Панько Т., Кочан І., Мацюк Г.* Українське термінознавство. - Л., 1994.
12. *Статевса В.* Внесок П. Морачевського в розвиток біблійного стилю української літературної мови. Цензурна історія його перекладів // *Волинь. Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. - Житомир, 2003. - № 10. - С. 230-239.
13. *Український орфографічний словник*. - К., 2002.
14. *Німчук В.* Українська мова - священна // *Людина і світ*. - 1992. - № 11-12. - С. 19-25.

N. Dzubyshyna-Melnyk

WORDS USAGE IN SACRED TEXT AS A REFLECTION OF ACTIVE PROCESSES IN CONFESSIONAL STYLE OF THE SIXTIES OF THE XIXTH CENTURY - BEGINNING OF THE XXTH CENTURY

This article explores the practice of word usage in three Ukrainian Gospel texts of the second half of the XIX century - beginning of the XX century. The author displays active style-normative processes in the use of confessionally marked and not confessionally marked lexis. The article also reveals the connection between such processes, lexicographical sources and modern translations.